

ANBEFALINGER

Kirkerne skal beskyttes gennem benyttelse. Når de udgår af kirkelig brug, falder de under fredningsloven, og det er direkte indskrevet i denne. Udfordringen går så på at finde ud af, hvad der skal til for at de kan benyttes. Projektet udspringer af et ønske om, at kirkerne skal vedblive at være fælles huse, tilgængelige for alle og ikke privatiserede. Landsbyerne mangler rent faktisk et fysisk mødested, og hvor der er mulighed for det, mødes man i klokkerens gamle hus, i et nybygget forsamlingshus eller en ubenyttet del af præstegården. Hvorfor mødes man ikke i kirkerne?

Kirkerne er et ældgammelt helligt rum, og skal respekteres som dette. Samtidigt udgør den tusindårige brug som noget helligt – og de døde på kirkegården – en barriere for kirkerne og deres anvendelse. Opgaven går altså ud på at nænsomt modernisere kirkerne, respektere deres status som et særligt rum, men samtidigt udstråle, at kirkerne er et åbent rum, der modtager alle de, som vil bruge det. Det er et fleksibelt fælles hus med en fælles have omkring.

Projektet er ikke bare en tilbygning af et køkken og et toilet, men derimod en udbygningsstrategi, som gør kirkerne anvendelige nu og i fremtiden.

1. Kirkerne ophører med at være kirker, men vedbliver at være et fælles hus, **tilgængeligt for alle og tilmed et rum som alle må anvende**. Ikke bare præster og menighedsråd, som tilfældet er i dag. En "nøglen-ligger-under-måtten"-strategi.
2. Kirken ophører med at være et helligt rum – men den er stadig et **ganske særligt sted**. Derfor indbygges der ikke toilet direkte ind i kirkens krop og den er stadig omringet af en markeret have – den tidligere kirkegård.
3. Kirkerne skal kunne opvarmes nogenlunde forsvarligt. Derfor isoleres hvælvingerne over kirkeskib, kor og eventuelle våbenhuse/sakristier med perlit (?), der kan falde helt ned til vederlagshøjde til en højde af ca. 30 cm over stenhvælvne. Tårnet står stadig uisolere, men adskilles fra kirkeskibet med en isoleret dør, som åbnes og lukkes af kirkens brugere. Kirken isoleres også under gulv, udenom eventuelle gravminder, og i gulvet ligges varmerør, som er opvarmede blandt andet af jordvarme, som installeres i landsbyens rum eller under parkeringspladsen udenfor kirken. Varmerørene ligges i kirkens fag, og man kan således opvarme kirken lokalt i de fag, der er brug for. Fagene adskilles af tykt filt, som isolerer, og som man kan trække for og fra efter behov.
4. I de kirker, som går helt ud af sognekirkelig brug, fjernes kirkens faste inventar. Det vil sige kirkebænke, prædikestol, altertavle og knæfald. Kirkens ældste sten, døbefonten, bliver som minde og som fremtidig døbefont til den dag, vi måske får brug for kirkerne igen. I kirker, hvor inventaret er særligt og understøtter hele kirkerummet, tages der særligt forbehold for om inventaret skal tages ud. Hvis der er et særligt gammelt stykke inventar, er det meget fordelagtigt hvis det kan bevares i kirken, et eller andet sted. Museer kan ikke aftage det.
5. Kirkerne får et nyt, enkelt og fleksibelt inventar bestående af flytbare stole, bænke og borde. Disse opbevares i kirken og i additionen hvor der kan findes plads til dem, og kan eventuelt udfylde nicher eller hænges op på væggen.
6. Kirkens inventar understøtter processionsgangen i kirken, men strammer også rummet op og

giver det karakter. Denne karakter risikerer at forsvinde idet man udskifter møblerne med fleksible møbler. Belægningen i kirken kan bruges til at bevare og understrege rummets stramhed, uden at det hæmmes af de faste møbler.

7. Kirkens tårn fungerer som attraktion og skal altid være tilgængelig. Der indsættes en ny trappe, som er let at gå på og hvor værnet forhindrer folk i at falde. Evt installeres en faldensor, så eventuelle faldne findes i tide.
8. Der kan sagtens adderes til kirkerne. Det er blevet gjort i århundreder og gøres stadig der hvor der er brug for det. Adderingen fungerer som anneks til kirkerummet, og er den hirakisk underlegen. Når man bygger direkte på kirkekroppen, må man gøre det på en måde som passer til kirkens hundredårige tradition, men stadig er et bud på en tilbygning fra vores tid. Den skal svare i kvalitet til det bedste vi kan mønstre fra i dag – ligesom kirkerne altid er blevet udbygget af tidens dygtigste håndværkere. Den skal sy sig ind i traditionen, men stadig være sig selv bekendt.
9. Toilet ligges i en separat addition, i respekt for kirkens status som et særligt sted. I additionen i direkte kontakt med kirken, kan placeres køkken eller andet, som gør kirkerummet anvendeligt. Men adderingen kommer altid ud af en funktion, som mangler.
10. Kirkegården afvikles over en periode på 25-35 år, afhængigt af liggetiden på det enkelte sted. Kirkegården transformeres langsomt til kirkens og landsbyens fælles have. Denne have er også en gammel kirkegård, men gravene er sekundære i forhold til havens status som landsbyens fælles have. Man kan stadig vælge at begraves på kirkegården, hvis resten af ens slægt ligger der, eller der er et stort ønske om det – men det er under den præmis, at kirkegården langsom transformeres til en have, der kan bruges som fælles uderum af landsbyboerne.
11. Kirkegårdsmuren markerer forskellen mellem indviet og uindviet jord, og den markering skal blive, både fordi den fungerer som optakt til kirken, og også for at beskytte minder i jorden under den. Men den behøver ikke at være en barriere, som den høje, hvide kirkegårdsmur (som er mange steder i landet, særligt på Sjælland) er det i dag, og som byggedes for at beskytte kirkegården mod grise og køer, som gik frit omkring i landsbyerne. I dag er landsbyerne noget mere civiliserede og vi behøver derfor ikke denne kraftige markering. Kirkerne ligger ofte smukt på en svag forhøjning og midt i landsbyernes rum. Hvor kirkegårdsmuren udgør en barriere for det omkringliggende byrum, tages de ned til de oprindelige stensætningers højde, o. 0.5 m højde og optager det eventuelle terrænspring. Hvor de udgør en god rumlig afskærmning, bliver de som vidnesbyrd om den tid, man har bygget kirkegård på denne måde. I stensætningerne indsættes trapper, som optager terrænspringet og inviterer til, at man går ind i kirkens have. Kirkegården transformeres til have ved at lade græsset brede sig. Hver gang en grav nedlægges, bliver haven lidt større. Fredede gravsteder beskyttes af en bred hæk som beplantes hele vejen rundt. Fredede gravstene stilles op af den for byrummet fjerneste kirkegårdsmur.
12. Kirkerne er ofte omringes af talrige træer, en tradition fra 1800-tallet som mimer de frodige barokhaver sydpå, men ikke er en dansk tradition. Træerne er smukke, men skjuler ofte kirkerne og skygger for udsigten fra kirketårnet. Træer skal i fremtiden bruges varsomt som et rumligt element, men ikke dække for hverken kirke eller udsigt. De træer som dækker for kirkerne og ikke understøtter byrummet, fældes.